

“Moriria per Israel”

Steven Spielberg parla del difícil naixement de la seva darrera pel·lícula, ‘Munich’ (estrenada als Països Catalans el passat divendres 27 de gener), de l’agra polèmica amb els qui el critiquen i acusen d’haver traït el poble jueu i dels problemes morals de tot estat democràtic de dret a l’hora de tractar el terrorisme.

Senyor Spielberg, es recorda de l’atemptat dels Jocs Olímpics del 1972? Encara recorda què feia quan en va tenir notícia?

—Perfectament. Estava veient el programa *Wide World of Sports*, transmès directament des de Munic, quan de sobte van connectar amb la notícia i el famós comentarista esportiu Jim McKay va ser l’encarregat de comunicar aquells fets tan dramàtics de la política internacional. Durant les hores següents no em podia separar del televisor. Crec que va ser aleshores quan vaig sentir per primera vegada les paraules “terrorista” i “terrorisme”, que no existien en el meu vocabulari.

—Més tard li van plantejar de fer una pel·lícula sobre els fets de Munic. Li va costar molt de temps fer-se’n a la idea i sempre acabava aparcant-la. Per què?

—Vaig anar rebutjanat aquest projecte durant uns quants anys perquè no m’agradaven els guions i perquè aquest problema em semblava molt complex. Havia parlat d’aquesta pel·lícula amb tot de gent que considero important esperant que em dissuadissin de tirar endavant el projecte. Fins i tot vaig parlar amb els meus pares i amb el meu rabí, però ningú no em volia fer aquest favor, de manera que el meu guionista, Tony Kushner, i jo vam embrancar-nos en el projecte de la manera més seriosa i objectiva des del punt de vista polític, amb el mínim compromís possible.

—I ja n’està penedit?

—De cap manera. Avui estic immensament feliç d’haver tingut el valor de fer *Munich*.

—Era del tot conscient del camp de mines polític en què es ficava? No solament mostra els atemptats terroristes palestins, sinó també, i especialment, la duresa de la reacció dels israelians, la campanya de venjança. Mostra agents que comencen a dubtar sobre la seva superioritat moral mentre liquiden els seus adversaris quan, al cap i a la fi, el que fan és actuar contra el terrorisme. S’ha proposat conscientment ofendre tots els seus amics jueus que sentien per vostè una admiració gairebé il·limitada després de *La llista de Schindler*?

—Cregui’m, no m’he acostat a aquest tema ingènuament. Sóc jueu americà i conec les suspicàcies que el conflicte aixeca entre israelians i palestins.

—Ha rebut crítiques entusiastes i també molt dures, però molt rarament un director ha estat atacat d’una manera tan personal per una pel·lícula, mai no s’havia difamat tant un director com ara passa amb vostè. Pel que es pot llegir, vostè és un pacifista cec, un traïdor a la causa d’Israel.

—Per sort, els qui escriuen coses així són una minoria molt petita, però també molt forta. M’entristeix molt que alguns fonamentalistes del nostre sector de dreta dels Estats Units puguin arribar a ser tan curts de mires i dogmàtics. Gràcies a Déu, la gent que m’importa veu *Munich* d’una manera completament diferent, com els jueus americans liberals, per exemple, i també algunes famílies de les víctimes d’aleshores a Israel. S’han fet seu el missatge de la pel·lícula.

—L’acusació principal contra *Munich* és ideològica: equipara els perse-

guidors israelians amb els criminals palestins.

—Això és del tot absurd. Els qui fa aquesta crítica actuen com si haguéssim perdut el nord de la moral. És clar que agafar ostatges, com a *Munich*, i matar gent és un crim molt greu i abominable. Però preguntar-se els motius dels autors i mostrar que també són individus amb família i una història no disculpa els fets. Això tampoc no vol dir que s’accepti un homicidi perquè se’n vulgui entendre i rerefons. Entendre no vol dir perdonar. Entendre no té res a veure amb la feblesa, és una actitud valenta i extremadament forta.

—Els seus adversaris diuen que vostè “humanitza” el terrorisme.

—I els hauria de deshumanitzar perquè els terroristes no són persones? He intentat no dimonitzar els terroristes. Com he dit abans: no té res a veure amb la relativització dels seus crims ni amb la simpatia. Però crec que no plantejar-se el perquè i no pensar en les arrels del terrorisme també deshonra el llegat de les víctimes. La meua pel·lícula no ha de ser un pamflet, ni una caricatura, ni una visió unidimensional de les coses. Em nego a donar respostes simples a preguntes complexes.

—No creu, tanmateix, que hi ha també un altre problema? El principal conflicte del Pròxim Orient no és massa complex per tractar-lo en una pel·lícula que té moltes capes i que dura gairebé tres hores?

—No sóc tan atrevit per presentar una pla de pau per al Pròxim Orient amb la meua pel·lícula. Ara bé, s’ha d’abandonar el camp i deixar-lo als qui ho simplifiquen tot, als extremistes jueus i palestins que consideren una mena de traïció tota forma de solució negociada al Pròxim Orient? Cal callar només per no ser esbroncat? Volia utilitzar un mitjà tan poderós com el cinema per portar el públic a una confrontació íntima amb el conflicte que com a molt només es coneix d’una manera abstracta o des d’un punt de vista marcat pels interessos utilitaris.

—La seva pel·lícula es basa en el llibre polèmic de l’escriptor George Jonas *La venjança és nostra, del 1981* i del testimoni principal, Yuval Avineri.

—...I crec en la seva autenticitat. No hauria fet la pel·lícula si no estigués convingut de les meves fonts. El guionista

Tony Kushner, i jo ens vam trobar amb l'exagent que Jonas descriu amb el nom fals d'Avner, i ho vam fer més d'una vegada. Vam passar moltes hores junts. Confio en la meua intuïció i en el meu seny: l'home no menteix, no exagera. Tot el que diu és cert.

—Els experts en Pròxim Orient en tenen dubtes. Sigui com sigui, vostè mostra amb tot detall els esforços i la imaginació d'Avner i del seu equip en el planejament i l'execució dels atemptats. Mostra la manera com els israelians intenten evitar els danys col·laterals. Però també mostra la brutalitat quan liquiden els seus ad-

versaris. Hem de simpatitzar amb els venjadors o més aviat hem de sentir rebuig?

—Tota resposta israeliana estava pensada per generar por i commoció en l'enemic. Crec que cap dels agents dedicats a aquestes accions tenia ganes de matar, cap sentia alegria per les desgràcies alienes quan col·locava una bomba sota el llit del seu objectiu. La feina d'aquests homes consistia a matar i ho feien de la manera més eficaç possible. Al començament tots estaven convençuts que feien allò que era correcte i no podien fer-se ni una idea aproximada de les conseqüències que aquests fets tindrien per

a ells mateixos, per al seu desenvolupament personal, per a la seva ànima.

—A la seva pel·lícula, l'home anomenat Avner té cada vegada més dubtes sobre les seves tasques de liquidació. Al final acaba trencant amb el servei secret d'Israel. Tota aquesta acció aprovada per Golda Meir, "la Ira de Déu", era un error segons la seva opinió?

—Crec que la primera ministra d'Israel havia de respondre a la terrible provocació de Munic: van matar jueus a Alemanya i durant els Jocs Olímpics. Uns fets d'aquesta transcendència històrica, la manera en què el grup Setembre Ne-

"Crec que va ser aleshores quan vaig sentir per primera vegada les paraules 'terrorista' i 'terrorisme'."

gre va ultrapassar tots els límits no podia quedar impune. Munic va crear un trauma nacional israelià. En principi crec que va actuar correctament.

—Només en principi?

—Una campanya de venjança així, tot i que pot contribuir a la intimidació i a la prevenció contra el terrorisme, pot tenir efectes secundaris no desitjats, com ara que canvia les persones, els posa una càrrega, les brutalitza, les porta a la decadència ètica... Per les venes dels agents del Mossad no corre aigua gelada.

—Una campanya de venjança pot ser comprensible, però, malgrat la satisfacció a curt termini, no és cap solució?

—Exacte. Per regla general la violència genera violència.

—A *Munich* fa dir a Golda Meir que, en casos extrems, tota civilització "ha de contreure compromisos amb els propis sistemes de valors". Una frase central de la seva pel·lícula...

—Efectivament.

—Una frase que arriba d'una manera tan programàtica, tan bàsica, que serveix de senyal. Com un anunci d'un altre acte de terrorisme que

Esena de *Munich*.

marca una fita en la política mundial. En un llarg pla final mostra les Torres Bessones de Manhattan, quan encara existien, i insinua que relaciona el 5 de setembre del 1972 a Munic amb l'11 de setembre del 2001 a Nova York.

—No crec que els fets es puguin comparar pel que respecta als autors. No hi ha cap connexió entre el terrorisme palestí d'abans i el d'Al-Qaida d'avui. El conflicte entre israelians i palestins i el jihadisme no tenen res en comú.

—Però sí que hi ha trets comuns evidents entre el que va passar després d'aquests atemptats terroristes que van sacsejar els fonaments d'Israel i els dels Estats Units. Sorgeixen les mateixes preguntes: quanta llibertat ha de deixar un estat de dret per oposar-se a la injustícia i protegir els seus ciutadans de la manera més àmplia?

—Als Estats Units la pel·lícula ja ha obert un debat sobre l'Orient Pròxim i sobre els mitjans que actualment s'utilitzen en el que George W. Bush anomena "guerra contra el terrorisme"...

—...I on el president sempre ha destacat que l'adversari és el mal absolut. Aquesta deshumanització insinuada del terrorista té com a efecte...

—...Que ja no es tracta amb persones.

—Vostè ha criticat l'administració de Bush diverses vegades.

—Critico la guerra de l'Iraq i la limitació dels drets civils perquè estimo el meu país.

—Com descriuria la seva opinió sobre Israel?

—Des del dia que vaig començar a tenir pensament polític i vaig desenvolupar els meus conceptes morals, és a dir, des que era molt jove, són un fervent defensor d'Israel. Com a jueu, sóc conscient de la importància per a la supervi-

ència que té l'existència d'Israel per a tots. Precisament, perquè estic orgullós de ser jueu em preocupa l'avanç de l'antisemitisme i l'antisionisme al món. A la meua pel·lícula plantejo preguntes relatives a la guerra dels Estats Units i a les respostes d'Israel a les intrusions palestines. Si fos necessari, jo estaria disposat a morir tant pels Estats Units com per Israel.

—*Munich* s'estrena aquesta setmana als cinemes d'Israel. Anirà a Jerusalem a presentar la pel·lícula?

—Voldria esperar fins que la pel·lícula hi arribi i veure-la amb les famílies afectades de les víctimes. Si ho faig ara, a l'estrena, podria donar la impressió que només vull promocionar la pel·lícula i que el que més m'interessa és fer diners. Això és el que vull evitar.

—Té por de les reaccions extremistes?

—Tothom reacciona de manera diferent davant d'aquesta pel·lícula perquè cadascú porta al cine les seves conviccions polítiques i la seva experiència vital. Això em sembla bé. Els palestins que han vist *Munich* han trobat la pel·lícula "massa proisraeliana" i s'han queixat que el seu punt de vista i els seus arguments no s'han tingut gaire en compte en la pel·lícula. De les veus crítiques dels jueus, ja n'hem parlat. No hi tinc res en contra. De totes maneres, seria millor que la pel·lícula pogués obrir posicions molt arrelades, desencadenar autèntics debats. Tant de bo el diàleg s'imposés a les armes al Pròxim Orient. Al Talmud diu que els debats sobre el camí correcte són "el bé més alt".

—En el primer homicidi que apareix a la pel·lícula per venjança, una bossa que la víctima té a les mans rebenta. Al terra es barreja la llet que vessa amb la sang. Amb aquesta imatge vol

dir que ara l'edat de la innocència s'ha acabat definitivament?

—A la pel·lícula utilitzo diverses vegades la llet com a símbol. La llet significa vida. Volia confrontar directament la vida i la mort, per això també apareix servint la dona d'Avner quan està embarassada i el nadó que després dona a llum. Donar la vida i treure la vida, això és el que es contraposa directament a la meua pel·lícula.

—No troba que *Munich* és un film més europeu que americà?

—Sens dubte és el més europeu que he rodat. I crec que, als europeus, *Munich* els resultarà més fàcil d'entendre. Voldria dir als crítics radicals dels Estats Units i d'Israel que si aquesta pel·lícula els molesta tant, els empenya tant i els fa tanta por, potser no és tan mala idea adreçar-me a ells i descobrir per què passen això.

—Tant la seva penúltima pel·lícula *La guerra dels mons*, com l'actual *Munich*, són pel·lícules força tènues. Ara toca una cosa més divertida: un gran film d'entreteniment?

—No es poden imaginar la quantitat de gent que em para pel carrer i gairebé em repeteix literalment allò que deien a Woody Allen els extraterrestres de *Stardust. Memòries*: "Sap? Ens agradaven les seves primeres pel·lícules, més divertides."

—I doncs, farà realitat els seus desitjos?

—Miro el món en què creixen els meus fills i, si hi veig fosc, no puc fer pel·lícules sobre coses alegres. Amb els anys sento la càrrega de la responsabilitat relacionada amb un instrument tan irrefluent com el cinema. Ara m'estimo més explicar històries que tinguin una importància real. A més, també és molt bonic entretenir bé un gran públic. Molt sovint he complert els desitjos i els suggeriments dels espectadors. Entre el bon cinema d'entreteniment i la tasca correcte del cineasta hi ha diferències notable però totes dues coses són atractives i valen per totes dues coses.

—Ja té projectes concrets?

—No. Primer vull descansar. Últimament he treballat molt i ara vull quedar-me a casa amb els meus fills.

Lars-Olav Beier i Erich Folla
© Der Spiegel – EL TEMPS
Traducció: David Eg